

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 43

Fylke: Aust-Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Lindedal

Emne: Tung til legedom og
vern mot sykdom

Bygdelag: Tredde Lindedal

Oppskr. av: Anders H. Moland

Gard: Maland

(adresse): Akland p. a

G.nr. 58 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Sp1 Ja det var nok ikke så sjeldsynt at folk brukte ringen (gikkringer) som vern eller hjelp mot gikt. Personlig har jeg aldri set sådanne, men efter det jeg har hørt aldri folk^{ne} kunne de være av forskjellig slags metal, jern, ^{messing osv} eller annet billig metal. Om de var forsynet med navn slags indskifter på innersiden har jeg ikke hørt noe om. Jeg talte nylig med en eldre mand fra Vegårshei, han hadde selv eit en slik ring en gang, men den var kommet bort for ham og han hadde nok selv heller ingen spire tro på noen beskyttende eller helbredende virkning av slike gikt-ringer. Mot andre sykdomme har jeg aldri hørt at ringen ble brukt. Hvordan folk fra først av fikk betjæntskap til slike gikt-ringer kan jeg ikke gi noen sikre opplysninger om. Jeg har hørt at omstreff og folk eller fædre som de ofte kaldes ^{for} kvindene gjetne bar ovenringene. Om dette var bare til pynt eller stas kan jeg ikke si, kanskje begge deler. Det kan

vell tenkes at disse folk har ført
skikken eller overtroen med sig. Disse
omstreiferfolk var jo ganske kalbrite for
et par maanedes tid siden og folk hadde
age for disse folk. Man trodde De kunne
bli a med kobber. Dvs frie tillykter over folk,
når de ikke fikk det de ba om.

At almindelige folk også bare i omkring
kan jeg huske, og jeg har virkelig hørt
at det var for å hjelpe på et dårlig byrn.
For en 60-70 år siden ble det reklamert
svært i aviserne for noe som kaldtes for
"Voltakors" et navn det vistnok hadde
etter oppfinneren. De hadde form av
et kors som bestod av kobber å cink med
en vat. eller filt ^{plate} mellom metallerne og
disse skulle føytes med edik når man
tok dem i bruk. Folk bet ganske almind.
lig på, og kjøpte Voltakors. Der var
to typer, et store og et mindre, men
sammensetningen var den samme.

De små kostet kr. 1.50 husker jeg og de
store 5 kr. Det var vell heller ikke bare
overtro dette: ved å kilslette en tyre ble
det jo ^{rembrakt} en svak elektrisk strøm å når så
korset ble læst på bare brystet ble folk
elektrisert. Jeg hørte om en gammel
mand som hadde vært sykkelig (vet ikke
hva slags sykdom) men som virkelig var
blet hjulpet ved bruk av Voltakors.

Også elektriske belev ble her reklamert
for også: senere tid (de var til å spenne
rindt livet å prinsippet var det samme
som for Voltakors. Nå er det vell for det
meste slutt med sådant. Lege blir nu
almindeleg søkt for alle slags lidelser

Emne 43

Ørensinger
a dobbel

Efter at foregående ark var skrevet har jeg fået lidt mere oplysninger vedk. emet. Det var nok almindelig at kvinder (især blandt de fornående) bar gørensinger: ørene med dobbel or gull. Men sådant var nok udelukkende for stasens skyld. Med det samme jeg er inne på Kapitlet om stas så var det brøgt noen ringster av sølv som kaldtes for hodwaustei og noen med en lidt annen form for hodwaustegg. De hadde form som et lite øhr eller egg og var til å lukke eller løse op å inne i var en brans som ble fuffet med en vel- luffende essens. Jeg så netop et slikt hodwans øhr å emne var var der tydelig uteløst å fornemme. De bare hetel om halsen i en tygn sølvkjede.

Jeg talte også nypig med en mann som fortalte at hans nabo ville ha ham til å stikke høl i hans øreflipper, da han skulle stalle ind noen ringer av bly delle for å hjelpe på synet. Han veget sig ved å gjøre dette, men han trodde at han ulfivte det selv. Det gikk slik til, er det mig fortalt: man klöp sig først nypig hårdt i øreflippen så holt man en kook på den ene siden å stak hull med en syl. Dette ligger nu adskillege år tilbake å begge var opinnelig fra Gjerstad. Jeg har også hørt fortalt at rav bruktes som halskjæser Geklungene ble solgt av ontreisende Kram- kare, hvad de kastet kunne vel vore forskjellig, men da sådanne var av billig metal ble de vistnok solgt for en billig penge.

Det var et par ting jeg glemte at
 med vedk. Emne nr 43. Ting ble lagede i ven mot sygdom
 Det var brukt her i eldre tid at årelate sig
 Til det oimel hadde man et arjeem til
 a slå hull på armen, eller et annet sted
 hussikten var at ramme en blodare så den
 syke kunne bli tappet for øykt eller oflidiqt
 blod. Jeg har selv aldri sett et sådant
 arjeem, men det var nok forsynt med en hel
 del pygget, men oss de var hule eller bare skaup
 som øyler kjemmer jeg ikke til.

En annen ting eller middel som var nok så
 almindelig beruht mot fauork, gikt etc.
 var at man satte øyler på sig, det var
 jo også en slags form for arelating.
 idet øyler ble sig fast i sig de si sig
 blod til den var full, at så faldt den
 av sig selv. Var det fets mot fauork
 man øyler sig, så lot man øyler bide
 sig fast i kjøven utenpå de smertene
 var at var det giktiske lidelse gik
 man vel frem på samme måte.

Det var noen "Øylermer" som drev denne
 gehefte. De samlet øyler i fjern eller
 pyllor, hadde dem på flasker fildt
 med vand, som av og til måtte fornyes,
 at så var de ferdige til at komme på
 folks anmodning. Det var isor mot fau-
 wort at øyler leugtes så vidt jeg vet,
 jeg kjemde meget godt en sådan gam-
 mel kone som gik rundt at sette øyler på
 folk. Nu er hun forleugst død og jeg
 tror det gamle "legemiddel" med hemle.

„Den hånd som rører vuggen styrer verden“

Små glimt fra gamle dager ved Onkel Rednug

En ting som ganske er gått av mote er et spesielt trekk ved spebarnsstellet. Jeg sikter til den århundre gamle skikken med å «reive» barna. De ble svøpt inn som egyptiske mumier og det var umulig for dem å røre annet enn armene. Og så hadde vi vuggen. En vismann har engang sagt: «Den hånd som rører vuggen, styrer verden». — I dag er det sjelden å se en vugge og bra er det. Når det lille barnet skrek, så var det å vugge ustanselig, og slik var det også når barnet skulle sove. Det var gjerne vi større barn som ble tildelt jobben med å vugge. Jeg husker de høye vuggeveiene, det var bare å sette i gang. Ungen skrek og vi var utålmodige etter å slippe fri, og så var det å vugge i en forferdelig fart for å søke å få John Blund på besøk så hurtig som mulig. Jeg tenker i dag titt på, at i grunnen måtte vel småen få tendenser til sjøsyke...

Når så konfirmasjonsalderen for

jentene kom, så skulle de ha fotsidekjoler. For at de ikke skulle slepe i marken ble de løftet kokett opp i den ene siden. Jo lengere håret var, jo finere. Det ble kunstferdig flettet og satt opp på hodet som en «kukake» — og da var de voksne.

En ganske praktisk ordning hadde de, nemlig en lomme i underskjørtet. Jeg husker selv at jeg engang så en kvinnelig handlende i byen løfte opp ytterskjørtet og ta pengepungen ut av lommen. Det var nok litt vanskeligere for lommetyvene den gang enn nå, da det er så altfor lett å snappe en veske.

Gamle menn hadde ofte svære øringer. Det skulle være slikt et godt middel mot gikt og det var ikke få som gikk med «giktringer». I dag er det blyplater som legges under sengen, for å isolere vannårene.

Et verktøy som i dag neppe finnes, var «finkammen». Den og halmadrassene er gått av mode.

Onkel Rednug.

9491

Vestlandske Tidende mars 1954